

KS. MARIUSZ ROSIK

HISTORIA IESU – HISTORIA ISRAEL DE EVANGELII SECUNDUM MATTHAEUM STRUCTURA

S. Matthaeus evangelium suum christianis Hebraeis destinavit, ut eos in fide confirmaret¹. Nemo inter criticos dubitat, quin evangelium secundum Matthaeum quinque sermones Iesu contineat². Papia, episcopus Hierapolis, de primi origine evangelii scripsit: „Matthaeus quidem hebraica dialecto ordinavit (contexuit) sermones, interpretatus est autem unusquisque illos prout poterat”³. Evangelista, qui prae oculis lectores Hebraeos habuit, eos linguam hebra-

¹ Patres testantur: „Evangelium secundum Matthaeum ad Iudaeos scriptum est. Hi enim maiorem in modum cupiebant ex semine David Christum ostendi. Matthaeus vero, qui eadem, nec remissiore quam ipsi cupiditate teneretur, omni ratione contendit plenam ipsis fidem facere, quod Christus sit e semine Davidis: propterea a Christi genealogia initium duxit” (S. Irenaeus, PG 7, 1244); „Matthaeus [...] evangelium in Iudaea hebraeo sermone edidit, ob eorum vel maxime causam, qui in Iesum crediderant ex Iudaeis et nequaquam legis umbram, succedente evangelii veritate, servabant” (S. Hieronymus, *Comm. in Mt, prol.*, PL 26,18).

² Evangelium Matthaei „Evangelium regni coelorum” vocatur: „Sub hoc respectu magni quinque sermones in pulchra conceptionis unitate apparent: de fundamento (iustitia) novi regni (cc. 5-7), de apostolatu novi regni (c. 10), de origine, indole, incremento novi regni (c. 13), de membris novi regni (c. 18), de consummatione novi regni (cc. 24s)”; H. Höpel, B. Gut, *Introductio specialis in Novum Testamentum*, ed. A. Metzinger, Neapoli – Romae 1962, 50-51.

³ Eusebius, *Historia ecclesiastica* 3,39,16 (PG 20, 300). R. Bartnicki traduxit: „Mateusz uporządkował (*synetaxato* = wprowadził porządek) więc w języku hebrajskim (*hebraidi dialecto*) logia, a każdy je tłumaczył (lub: interpretował – *hermeneusen*), jak potrafił”; *Ewangelie synoptyczne. Geneza i interpretacja*, Warszawa 2003, 29. Etiam alii auctores antiqui affirmant Matthaeus suum evangelium edidisse, ut verba Domini in modo ordinato presentet.

icam, topographiam Palaestinae, consuetudines et mores Iudaeorum cognoscere supponit⁴. Fere omnes auctores unanimi consensu admittunt Matthaicum evangelium secundum schema geographicum vel theologicum composuisse. Prima pars dissertationis huius praesentat structuram evangelii Matthaici in exegesi hodierna, secunda pars indicat parallelismos inter historiam Israel et historiam vitae Iesu, et pars tertia conclusiones continet.

1. STRUCTURA EVANGELII MATTHAEI IN EXEGESI HODIERNA

In exegesi hodierna proponitur structura primi evangelii vel typi geographici (secundum varia loca ministerii Iesu) vel typi litterarii et theologici. Diversi auctores querunt indicia compositionis quae sunt simul ordinis litterarii et theologici. Secundum J. Czarski evangelium Matthaici divisum est in partes sex (praeter prologum):

Prologus: Matt 1,1-4,22

1. Revelatio messianitatis Iesu operibus et dictis: Matt 4,23-9,38
2. Instructio et controversiones: Matt 10,1-13,53
3. Miraculas et controversia: Matt 13,54-16,22
4. Iesus – Messias et Filius Dei – veri discipuli Iesu: Matt 16,13-23,39
5. Sermo eschatologicus: Matt 24-25
6. Historia passionis et resurrectionis Iesu: Matt 26-28⁵.

J. Homerski, indicia litteraria, topographica et doctrinalia investigat et in primo evangelio praeter prologum et epilogum quinque libros videt. Structura evangelii iuxta eundem auctorem, quae digna notandi est, ratione sequenti exhibetur:

Prologus: Matt 1-2

1. Liber I – Promulgatio regni caelorum: Matt 3-7
2. Liber II – Predicatio regni caelorum: Matt 8-10
3. Liber III – Difficultas in efficiendo regno caelorum: Matt 11-13
4. Liber IV – Initium regni caelorum in Ecclesia: Matt 14-18

⁴ H. Höpel, B. Gut, *Introductio specialis in Novum Testamentum*, 39.

⁵ J. Czarski, *Księgi narracyjne Nowego Testamentu*, Opole 2003, 182-184.

5. Liber V – Reiectio Iudaeorum infidelium: Matt 19-25
Epilogus: Passio, mors et resurrectio Iesu: Mt 26-28⁶.

Ab C. Westermann structura evangelii secundum Matthaeum typi geographici proposita est. Ratio huius divisionis navitatem Domini in Galilaea et in Ierusalem sicut fundamentum habet. Auctor hanc dispositionem proponit: evangelium infantiae (Matt 1-2), ministerium in Galilaea (Matt 3-18), via ad Ierusalem (Matt 19-20), ministerium in Ierusalem (Matt 21-25), passio, mors et resurrectio Domini (Matt 26-28)⁷.

Dispositiones evangelii secundum Matthaeum diversae propositae sunt, sed fere omnis auctor praesentiam quinque sermonum (vel quinque libellorum) describit. In structura huius evangelii magni sermones Iesu distinguuntur:

1. Sermo montanus: Matt 5-7
2. Sermo apostolicus: Matt 10
3. Sermo parabolicus: Matt 13
4. Sermo ecclesiasticus: Matt 18
5. Sermo eschatologicus: Matt 23-25.

2. HISTORIA ISRAEL IN HISTORIA VITAE IESU REPETITA ET COLLECTA

Materia traditionis contingens magisterium Iesu secundum schema theologicum ordinata est. Fundamentum huius schematis quinque libri Moysis sunt: Genesis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium et Numeros. Hoc compendium theologicum Matthaeanum ab principiis litterariis confirmatum est. Omnes quinque sermones (libelli) similibus verbis concluduntur:

„Et factum est, quum consummasset Iesus verba haec” (Matt 7,28);

„Et factum est, quum consummasset Iesus praeciens duodecim discipulis suis” (Matt 11,1);

⁶ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚNT 3,1, Poznań – Warszawa 1979, 37-43; K. Ziaja, *Problem struktury Ewangelii św. Mateusza we współczesnej egzegezie*, „Scriptura Sacra” 7 (2003) 140.

⁷ C. Westermann, *Abriss der Bibelkunde*, Stuttgart 1991, 146.

„Et factum est, quum consummasset Jesus parabolas istas” (Matt 13,53);

„Et factum est, quum consummasset Jesus sermones istos” (Matt 19,1);

„Et factum est, quum consummasset Jesus sermones hos omnes” (Matt 26,1).

Hae conclusiones indicant litteraria divisionis principia. Ordo horum sermonum non est sine significatione. Matthaeus lectoribus suis voluit demonstrare Iesum Nazarenum Messiam esse. Ad quem finem vitae historiam Iesu per analogiam ad historiam populi Israel ostendit. Quinque sermones Iesu in evangelio Matthaei quinque aetates historiae Israel compendiant.

1. Sermo montanus et promulgatio legis. Israelites profecti sunt ab Aegypto Moysē ducente et vixerunt quadraginta annos in deserto. In deserto Moyses duxit populum in occursum Dei et omnes steterunt ad radices montis. Postea descendit Dominus in montem Sinai, ut Decalogum Moysi daret. Hoc modo populus Dei Veteris Testamenti accepit legem, quae in tabulis lapideis scripta est. In Sermone montano (vel: evangelico) Iesus legem Novi Testamenti, i.e. principium caritatis, novo populo Dei tradidit. Hoc modo etiam Iesus ab evangelista Matthaeo sicut novus Moyses ostenditur⁸.

2. Sermo missionarius et occupatio Chanaan. Post mortem Moysis tota eius auctoritas transiit in Iosue. Munus Iosue in quattuor formas exercetur: introducere populum Dei in Chanaan („tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iuravit Dominus et tu eam sorte divides”; Dt 31,7), invigilare ad servandam legem moysēam („esto robustus valde ut custodias et facias omnem legem quam praecepit tibi Moyses servus meus ne declines ab ea ad dextram vel ad sinistram ut intellegas cuncta

⁸ De praestantia Iesu super Moysen auctor Epistolae ad Hebraeos scripsit: „[...] amplioris enim gloriae iste prae Mose dignus habitus est quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam omnis namque domus fabricatur ab aliquo qui autem omnia creavit Deus et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus in testimonium eorum quae dicenda erant Christus vero tamquam filius in domo sua quae domus sumus nos si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus” (Hbr 3,3-6).

quae agis”; Ios 1,7), expugnare terram patribus promissam („surge et transi Iordanem istum tu et omnis populus tecum in terram quam ego dabo filiis Israel”; Ios 1,2) et territorium tribubus Israel dividere („et nunc divide terram in possessionem novem tribubus”; Ios 13,7). Liber Iosue narrat historiam occupationis et distributionis terrae Chanaan⁹. Occupatio terrae promissae orta est ab territorio, quod tempore Iesu Galilaea vocata erat. Duodecim tribus Israel terram in possessionem hereditaverunt (tribus Levi ad officium in Templo destinata fuit). In Sermone missionario Iesus duodecim apostolis suis legationem ac praeceptum dedit ad evangelizandos Iudaeos: „Et [Iesus] convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem” (Matt 10,1). Haec missio apostolica in Galilaea initium habuit.

3. Sermo parabolicus et regnum David et Salomonis. In Libris Samuelis, Regum et Paralipomenon historia regum narrata est. In mente semitica rex terrenus repraesentat Deum, unicum regem Israel. In Vetere Testamento regalitas sicut institutio eminenter religiosa apparet. Rex populi Dei est vicarius ac propheta Jahweh. Magni reges in Israel fuerunt David et Salomon. Sermo parabolicus in Matt 13 varias parabolas regni caelorum continet (parabola seminantis ac zizaniorum, de grano sinapis, de fermento in farina oculato, de thesauro et margarita inventis, de reti in mare misso). Iesus sedens in navicula proponit turbis parabolas. Multae initiant ab verbis: „Regnum caelorum simile est ...”. Apparet Matthaeum vinculum inter parabolas Iesu et regalitatem David ac Salomonis videre.

4. Sermo ecclesiasticus et reforma postexilica. Anno 536 a. Chr. rex Persarum Cyrus decretum edidit et permisit Iudaeis in patriam redire: „quis est in vobis de universo populo eius sit Deus illius cum ipso ascendat Ierusalem quae est in Iudaea et aedificet domum Domini Dei Israel ipse est Deus qui est in Ierusalem” (Esd 1,3). Restitutio postexilica per Nehemiam et Esdram conducta est. Libri Esdrae et Nehemiae narrant de institutionibus culticis et reformationibus religiosis in Ierusalem. Momenta sollemni aetate illa erant dedicatio Templi, restitutio cultus, erectio altaris et instauratio li-

⁹ H. Höpel, *Introductio specialis in Vetus Testamentum*, Neapoli 1963, 176.

turgiae postexilicae ab Iosue et Zorobabel. Communitas Iudaeorum adunata fuit iuxta Templum. In Sermone ecclesiastico Iesus docuit apostolos suos de Novi communitate Testamenti, i.e. de Ecclesia. Docet, quis maior sit in regno caelorum, quam sit a pusillorum scandalo cavendum; docet de potestate ligandi atque solvendi, de remissione peccatorum et de petitione apud Deum duorum sibi consentitum. Haec communitas Novi Testamenti iuxta Templum novum adunata est, i.e. iuxta Iesum ipsum (cfr. Joh 2,21).

5. Sermo eschatologicus et „litteratura” apocalyptica iudaica. Iam in Libro Danielis legimus largam sectionem apocalypticam (7,1-12,13), quae miris visionibus praenuntiat potestatem Dei et adventum triumphalem regni caelorum: visio de quattuor regnis (7,1-28), visio de ariete et hirco (8,1-27), visio de septuaginta hebdomadibus (9,1-27) et visio de sorte futura populi (10,1-12,13). Maior pars „litteraturae” apocalypticae (eschatologicae) iudaicae in II et I. sec. a. Chr. scripta fuit (ved. apocrypha Veteris Testamenti in Qumran inventa). In Sermone eschatologico Iesus praedicit consumationem mundi, eversionem Templi, bella ac persecutiones, adventum Filii hominis et diem iudicii extremi.

3. CONCLUSIO

Parallelismus quidam videtur adesse inter historiam Israeli ab aetate Moysis usque ad I sec. a. Chr. et historiam vitae (magisterium et navitates publicae) Iesu in cursu narrationis evangelii Matthaei descriptam. Sermo montanus cum promulgatio legis in Sinai correspondet, Sermo missionarius cum occupatione terrae promissae, Sermo parabolicus cum aetate regni David et Salomonis, Sermo ecclesiasticus cum tempore reformationis postexilicae Esdrae ac Nehemiae, Sermo eschatologicus cum „litteratura” apocalyptica, quae de Filii hominis adventu et iudicio extremo narrat. Matthaeus ostendit vaticinia Veteris Testamenti in vita Iesu adimpleta esse. In historia vitae Iesu historia populi Dei breviata, repetita ac condensata fuit. Structura evangelii Matthaei monstrat Iesum Messiam a prophetis praenuntiatum esse.